

Ключевые слова: *будущий учитель, новая украинская школа, исследования и инновации, педагогическая практика, компетентность, гражданская позиция, образовательные технологии.*

SUMMARY

Pshenychna Liubov. *New Teacher of New Ukrainian School.*

The aim of the study is theoretical justification of the social portrait of future teacher of New Ukrainian school and definition of conditions for professional development and ways of achieving qualitative change through the comprehensive system of forms, methods, measures, directions, ways and approaches for future teachers training in higher education institutions.

Implementation of the Elementary Education State Standard, which defines the requirements for compulsory results of the future teachers' training, obtaining of necessary competences, knowledge and skills (planning and organization of the educational process; providing and supporting of students' learning, education and development in the educational environment and family; creation of learning environment; reflection and professional self-development; conducting pedagogical research; providing methodological assistance to colleagues on the elementary school pupils' education, development and socialization issues; generalization of the pedagogical experience and its presentation to the pedagogical community; acquisition of the citizen, patriot, high moral personality qualities) ensures future teacher's continuity, co-ordination and consistency of the professional development, its resource support and quality evaluation, and the teachers' systematic work in cooperation with students will provide great result in training a competent, mature, knowledgeable, thinking, formed citizen who has high moral values both in the professional sense and in the personal, is an example for students in the formation of their social maturity level, which will be sufficient to ensure their autonomy in various life spheres through the studied material use in real life situations, and competence approach in education will help to overcome the gap between education and life.

Key words: *future teacher, New Ukrainian school, research and innovation activity, pedagogical practice, competence, civic attitude, educational technologies.*

УДК 378.035

Світлана Соболева

Харківський інститут фінансів

Київського національного

торговельно-економічного університету

ORCID ID 0000-0003-0655-615X

DOI 10.24139/2312-5993/2019.01/083-094

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті обґрунтовано роль соціально-гуманітарної підготовки в процесі соціалізації майбутніх фахівців з економіки. Визначено сутність поняття «соціально-гуманітарна підготовка», схарактеризовано її зміст та головні складники. Проаналізовано основні підходи до трактування поняття «соціалізація» й уточнено його визначення. Виокремлено соціально-психологічні особливості сучасної молоді та процесу соціалізації студентів. Показано вплив соціально-гуманітарної підготовки на процес ювентизації, що є результатом активної діяльності молоді.

Розглянуто найбільш ефективні форми навчальної роботи, що сприяють процесу соціалізації студентів. Зроблено акцент на важливості зв'язку навчального матеріалу з реальними соціальними явищами та процесами, що відбуваються в українському суспільстві.

Ключові слова: соціально-гуманітарна підготовка, соціалізація, процес соціалізації, ювентизація, соціальні молодіжні проблеми, соціальна роль, соціальний статус, молодіжний інфантилізм, молодіжний максималізм.

Постановка проблеми. Соціально-гуманітарна підготовка в закладах вищої освіти є важливою умовою та ключовим аспектом формування сучасних фахівців усіх сфер суспільного життя. Це підкреслено державними програмами: «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та «Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року», у яких акцентується увага на посиленні ролі соціально-гуманітарної підготовки. Саме вона має призначення забезпечити формування висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, які відповідають сучасним вимогам суспільства: з широким світоглядом, умінням швидко адаптуватися до мінливих умов українського суспільства, об'єктивно оцінювати ситуацію і ризики в країні та світі, з високим рівнем громадянської свідомості, здатних активно впливати на соціум, а, отже, готовими до гармонійної соціалізації в суспільстві. Зважаючи на складну соціально-економічну та соціально-політичну ситуацію в країні, актуальність означеної вище проблеми є очевидною та потребує всебічного дослідження і пошуку шляхів її вирішення.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових джерел дає підстави зазначити, що проблеми комплексного підходу до соціально-гуманітарної підготовки у вищій школі розглянуто в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених О. Вознюк, О. Ісаєвої, Д. Константинівського, Б. Коротяєва, М. Култаєвої, Г. Лесик, О. Мишак, Н. Островської та ін. Актуальні питання гуманітарної підготовки та її роль у формуванні фахівців різних спеціальностей досліджували Л. Зязюн, Е. Лузік, С. Романова, І. Оніщенко, Л. Товажнянський, Г. Шаповал, Т. Шевчук та ін.

На особливу увагу заслуговують наукові дослідження, що присвячені питанням соціалізації особистості (Н. Голованова, Є. Головаха, Н. Заверико, І. Зверєва, Г. Лактіонова, М. Лукашевич, В. Москаленко, А. Мудрик, М. Примуш та ін.); обґрунтуванню соціально-педагогічних засад соціалізації молоді в сучасних соціокультурних умовах (О. Безпалько, А. Капська, Л. Міщик та ін.); аналізу психолого-педагогічних та соціально-психологічних аспектів процесу соціалізації (І. Бех, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Каськов, О. Леонтьєв, В. Циба та ін.). Роль соціально-гуманітарних дисциплін та гуманітарної підготовки у формуванні особистісних якостей, світогляду, ціннісних орієнтацій, культури розглядали А. Карнаух, А. Скирда, Н. Тугай, С. Фурдуй та ін.

Метою статті є визначення ролі та змісту соціально-гуманітарної підготовки в процесі соціалізації студентської молоді в сучасних соціально-економічних та соціально-політичних умовах в Україні.

Теоретичні (аналітико-синтетичний, порівняльний) та **емпіричні методи** (анкетування, спостереження), що використовувалися під час дослідження, дозволили визначити сутність, зміст, найбільш ефективні форми роботи та роль соціально-гуманітарної підготовки у процесі соціалізації студентів, проаналізувати особливості молодіжної соціалізації з урахування реалій сьогодення українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу психолого-педагогічної та соціологічної літератури ми розрізняємо поняття гуманітарної та соціально-гуманітарної підготовки. Але в багатьох дослідженнях різних науковців ці поняття ототожнюються. Так, у «Великому тлумачному словнику української мови» гуманітарні науки – це суспільні науки (Великий тлумачний словник української мови, 2005, с. 266). На нашу думку, гуманітарна підготовка забезпечує опанування студентами знань дисциплін гуманітарного циклу, що вивчають внутрішній світ людини (філологічні дисципліни, філософія, етика, естетика тощо). Ми погоджуємося з думкою, що саме «гуманітарні знання відіграють важливу роль у формуванні духовних цінностей конкретної особистості, «мотивують на корисну для суспільства діяльність» (Скирда, 2013, с. 180). Саме гуманітарна освіта націлена на формування в особистості моральної свідомості, мислення, естетичного смаку, толерантності та інших особистісних якостей, що дають їй можливість більш повно розкрити свої здібності та самореалізуватися (Константиновский, 2006, с. 20).

Згідно з дослідженнями канадського вченого А. Росса, який визначає важливу роль гуманітарної складової в підготовці фахівців технічного профілю, саме «гуманітарна освіта сприяє формуванню особистості, звільняє її розум від заангажованості, спонукає до активного мислення та сприйняття і розуміння явищ навколишнього світу» (Ross, 1953, с. 96). На важливість гуманітарних дисциплін у системі вищої освіти вказує Г. Лесик, на думку якої саме вони дозволять уникнути остаточних втрат у духовній та інтелектуальній сферах (Лесик, 2014, с. 69-70).

На відміну від гуманітарних, цикл суспільних наук (соціологія, політологія, історія, релігієзнавство, педагогіка, правознавство тощо) досліджують різні сфери суспільного життя та закономірності розвитку суспільства взагалі. Тож соціальна підготовка передбачає озброєння студентів знаннями та вміннями, необхідними для розуміння та аналізу явищ і процесів, що відбуваються в соціальному середовищі й активної участі в них.

Таким чином, соціально-гуманітарна підготовка об'єднує навчальні дисципліни соціального та гуманітарного циклу, а також соціально спрямовану діяльність (зокрема й виховну). Отже, можна визначити основні складові соціально-гуманітарної підготовки, що забезпечуються шляхом

вивчення окремих дисциплін зазначеного циклу, серед яких: світоглядно-філософська, етично-естетична, соціологічно-політологічна, культурологічна, релігієзнавча, філологічна (мовна), правознавча, екологічна, психолого-педагогічна, безпекознавча. Варто зазначити, що особливістю навчальних дисциплін соціально-гуманітарної спрямованості є те, що їх знання не мають жорсткої обмеженості та регламентованості. Їм властиві певний плюралізм та ситуативність, що залежать від реальних подій у суспільстві.

Соціально-гуманітарна освіта постійно оновлюється та змінюється разом зі змінами в соціальному середовищі та в суспільних науках. Це, у свою чергу, стає необхідною умовою оптимальної соціалізації особистості, що сприяє входженню її у світ людської культури та соціальних цінностей, і, водночас, відкриттю та ствердженню унікальності та неповторності особи (Константиновский, 2006, с. 19).

Не викликає заперечень думка, що саме соціально-гуманітарна підготовка має на меті «готувати людину до життя за межами професії..., до соціального спілкування, пріоритетної орієнтації молоді на загальнолюдські цінності, моральну відповідальність; сприяти формуванню позитивної особистісної філософії, здатності до самоорганізації, підвищення загальної культури студентів; здійснювати підготовку нового покоління до життя в полікультурному суспільстві, заснованому на принципах демократії та ідеалах суспільної злагоди й соціальної справедливості» (Красикова, 2009, с. 15). Це ще раз доводить, що соціально-гуманітарна підготовка суттєво впливає на процес соціалізації сучасної молоді.

Зазначимо, що тривалий час залишається актуальною проблема соціалізації особистості, дослідження якої постійно знаходиться в центрі уваги багатьох учених. Теоретичні основи концепції соціалізації, визначення її сутності, рушійних сил розвитку особистості, виділення етапів і механізмів соціалізації були закладені ще у працях представників класичної та галузевої західної соціології та психології (М. Вебера, Е. Дюркгейма, Т. Парсонса, Н. Смелзера, П. Сорокіна, Г. Тарда, Е. Фромма та ін.)

Сучасна наукова література також багата на концепції щодо визначення сутності соціалізації. Існують різні підходи, зокрема філософський, що розглядає означену проблему як «процес взаємодії індивіда і суспільства на підставі предметно-перетворювальної діяльності індивіда, наслідком чого є конкретно-історична форма його соціальності» (Москаленко, 1986, с. 189). Із соціологічної точки зору, яку ми вважаємо найбільш прийнятною, соціалізацію індивіда розглядають як процес входження до суспільства, його інтеграцію до складу певної соціальної спільноти. У соціалізації виокремлюють чотири рівні, а саме: об'єктивний (соціально-економічний), що полягає в пошуку соціального статусу; функціональний (виконання людиною соціальних ролей); нормативний

(готовність людини досягати власних цілей, узгоджуючи їх із цілями спільноти); міжособистісний, що відбиває ставлення суспільства до індивіда та до його діяльності (Примуш, 2004, с. 163-165).

На думку психологів (Л. Виготського, Д. Ельконіна, І. Каськова, О. Леонтьєва, М. Лісіної та ін.), процес соціалізації особистості є двостороннім та поєднує в собі два етапи – соціальну адаптацію (приспособлення індивіда до умов життєдіяльності, засвоєння соціального досвіду, норм і правил поведінки, форм суспільного життя та соціальної взаємодії) та інтеріоризацію – процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини, тобто заміни зовнішніх санкцій самоконтролем, коли відбувається зміна поведінки людини завдяки змінам соціальної структури особистості (Андреева, 2006, с. 266). Влучно визначає соціалізацію як синонім поняття «окультурення» відомий психолог Л. Виготський (Выготский, 1984, с. 123).

Не менш цікавим є й культурологічний підхід до визначення сутності соціалізації, що розглядається як процес входження індивіда у світ культури, засвоєння ним культурних зразків і надбань суспільства, формування почуття причетності до культури, певний механізм передачі духовних, культурних цінностей від покоління до покоління (Рогальська, 2009, с. 18-22).

У педагогічній літературі йдеться дискусія щодо відмінностей та тотожності у трактуванні понять «соціалізація» та «виховання». Переважно соціалізація розглядається як процес вибіркового засвоєння соціальних цінностей, ідентифікації особистості з ними, визначення соціальних цілей у житті та діяльності. Виховання передбачає вплив на індивіда з боку педагогів, соціального середовища та соціальних інститутів (освітнього, культурного, сім'ї та ін.) (Головатый, 1999, с. 37). На думку Н. Головіна «...поняття соціалізації ширше ніж поняття виховання, оскільки охоплює не тільки цілеспрямований планомірний педагогічний вплив на людину, але й приховані впливи на неї соціального середовища та їх результати, активну участь особистості у власному становленні (Головин, 2004, с. 20).

Із початку ХХ століття постійно перебуває в центрі уваги дослідників проблема соціалізації молоді як особливої соціальної спільноти. Ця проблематика знайшла своє відображення також у працях вітчизняних учених (М. Лукашевича, А. Петровського, О. Якуби та ін.), які звертали увагу на вікові, соціальні, психологічні та пізнавальні особливості молоді, указували на взаємозв'язок між соціалізацією молоді та напрямками суспільного розвитку. На особливу роль молоді в соціальних процесах, що протидіє відсталості, інерції та застою, сприяє суспільному омолодженню, акцентував увагу й болгарський соціолог П. Мітев. Він вводить поняття «ювентизація», яким позначається процес соціальних змін та нововведень, що є результатом активної діяльності молоді (Митев, 1983, с. 29). Соціалізація трактується

автором як процес інтеграції молоді в систему соціальних відносин, ідеологічна, політична та економічна підготовка її до продовження успадкованої діяльності зі здатністю внесення певних змін у суспільство.

Студентство, як соціальна молодіжна група, характеризується особливими умовами життя, праці та побуту, соціальним становищем і психологічними якостями. Зазначимо, що зважаючи на вік студентів (переважно від 17 до 26 років), можна визначити притаманні їм деякі психологічні особливості. Характерним для більшості є соціальний молодіжний інфантілізм (відсутність чіткої громадянської позиції, пріоритет диплому над знаннями, наявність плагіату в студентських роботах, інертність у пошуках місця роботи, неможливість вирішення особистісних проблем тощо). Так, А. Лічко психічний інфантілізм розглядає як незрілість людини, що виражається в затримці становлення особистості, виявляється в емоційно-вольовій сфері та невідповідності її поведінки віковим вимогам до неї (Личко, 2011, с. 49).

Варто зазначити, що досить поширеним серед молоді є максималізм, – схильність молоді людини бачити навколишній світ у контрастних тонах (або біле, або чорне), певна категоричність, крайність, гарячність, загострення почуття справедливості, нездатність до толерантного сприйняття інших думок, відсутність права на помилку та неготовність до пошуку компромісів. Одним із наслідків цього є схильність до іммігрантських настроїв, небажання (чи неможливість) пов'язувати своє майбутнє зі своєю країною тощо. Але, у той самий час вважається, що саме максималізм найбільш мотивує молодь до досягнення важливих цілей у житті.

Відомо, що метою будь-якого закладу вищої освіти є виховання свідомого громадянина, який прагне отримати соціальний статус, виконувати певну соціальну роль, здатний нести відповідальність як особистості в особистому житті, як громадянина в суспільстві та як фахівця у професійній сфері. Зазначимо, що важливим складником соціалізації студентів є їх професійна соціалізація, модель якої представлено А. Балюк. Авторка пропонує структуру професійної соціалізації студентів, що складається із чотирьох взаємопов'язаних компонентів: професійного, когнітивного, поведінкового та особистісного (Балюк, 2018, с. 135).

Отже, на нашу думку, головним завданням соціально-гуманітарної підготовки повинно бути формування у студентів не просто системи знань, але й умінь та навичок орієнтації, критичного аналізу, пошуку шляхів удосконалення та вирішення проблем у перипетіях суспільних подій в Україні. Саме можливість та здатність молоді впливати на ці процеси дозволяє їм перетворюватися з пасивних об'єктів на активних суб'єктів соціального впливу. Очевидним стає й зростання ролі суспільної, позанавчальної діяльності, що створює оптимальні умови для соціалізації молоді людини, формування її активної життєвої позиції.

Проведене нами емпіричне дослідження серед студентів економічних спеціальностей свідчить, що соціально-гуманітарна підготовка, як джерело та умова формування світоглядних та соціальних орієнтирів, певних комунікативних навичок, засвоєння соціально-культурних норм більш важливою є для студентів I та II курсів (від 61 % до 72 %) (рис. 1).

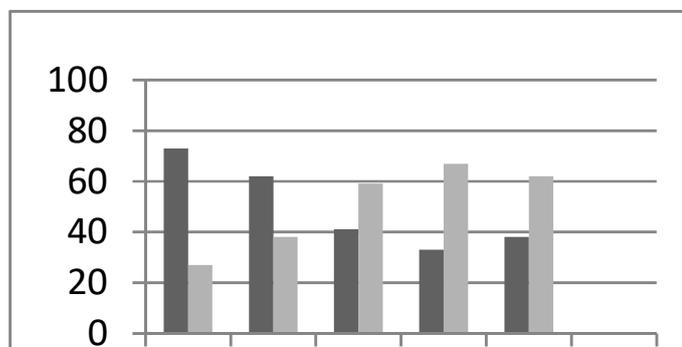

Рис. 1 Визнання студентами важливості викладання соціально-гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін

Це пояснюється тим, що студенти молодших курсів ще недостатньо обізнані в особливостях, тонкощах та вимогах майбутньої професії, а тому віддають перевагу суспільно значущим питанням, що є важливими для будь-якої особистості та вивчаються соціально-гуманітарними дисциплінами. Старшокурсники ж більше націлені на опанування основ професійно-орієнтованих дисциплін. Хоча, на думку більшості студентів, вища освіта є певним гарантом отримання професійного соціального статусу, а не ознакою високої кваліфікації у обраній професійній сфері.

У той самий час наші дослідження показали, що студенти IV–V курсів (від 62 % до 66 %) більше зацікавлені в отриманні практичних знань щодо управлінської діяльності, особливостей соціальних процесів та їх наслідків, соціально-економічних ризиків, можливостей та методів впливу на них. Для старшокурсників є важливим гармонійне включення в соціальне життя, що вважається запорукою їх професійного та особистого благополуччя. Тож можна стверджувати, що закладені на молодших курсах основи соціально-гуманітарних знань будуть сприяти найбільш органічній соціалізації як у професійному середовищі, так і взагалі в нестабільних умовах українського суспільства.

Аналізуючи сучасні кризові процеси та явища в Україні, можна стверджувати, що часто вони відбуваються всупереч здоровому глузду та йдуть у розріз із загальними законами та закономірностями суспільного розвитку та функціонування соціуму. У такій ситуації молодій людині вкрай важко зорієнтуватися, визначитися зі своєю позицією, знайти своє місце в суспільстві. Як наслідок, у студентів виникає почуття невпевненості, невизначеності, страху перед викликами реального життя. Це призводить до формування в молодій людині байдужості до всіх соціально-політичних,

соціально-економічних, соціально-культурних процесів. Більшість студентів «закривається» від соціальних проблем та, як показує опитування, практично не цікавиться політикою, не слідкує за новинами, не орієнтується в різних подіях і практично не володіє сучасною соціальною інформацією. Вони прагнуть до отримання більш приємної та зрозумілої інформації з комп'ютерних мереж (різноманітні фільми, музика, фото, переписка з друзями тощо), що не потребує глибокого аналізу, напруженої мозкової діяльності, а отже, не спричиняє дискомфорту.

Підтвердженням такої ситуації є результати анкетування студентів щодо знань сутності соціально-економічної та політичної ситуації в країні й у світі, особливостей українських реформ тощо. Так, 58 % студентів I–IV курсів стосовно питань щодо політичних лідерів, напрямів розвитку України, міжнародної співпраці та її перспектив тощо обрали із запропонованих відповідей такі, як: «не знаю», «не цікаво», «не слухаю новини», «не має для мене значення», «немає на це часу». Таку позицію студентів можна розглядати як своєрідний психологічний захист молодих людей від неприємних, незрозумілих переживань, що не надають натхнення, оптимізму, впевненості в завтрашньому дні. Тут очевидним стає завдання підвищення ролі соціально-гуманітарної підготовки у виправленні такої ситуації шляхом удосконалення змісту навчальних дисциплін, використання нових форм роботи та пошуку нових педагогічних технологій, збільшення взаємозв'язку навчального матеріалу з реальними подіями в суспільстві.

З метою визначення ефективних методів роботи на заняттях із соціально-гуманітарних дисциплін нами було враховано думку студентів та їх інтереси. Найбільш цікавою визнано роботу щодо підготовки та захисту соціальних навчальних проектів за різноманітною тематикою, як-то: екологічною, проблем молоді, побудови громадянського суспільства в Україні, соціального захисту населення, культурологічних та релігійних тощо.

Серед найбільш ефективних методів роботи, що сприяють процесу соціалізації студентів, на нашу думку, можна вважати: використання на лекціях та практичних заняттях реальних прикладів із життя українського суспільства та інших суспільств (використання кейс-методу), їх об'єктивна оцінка та порівняльний аналіз; підбір завдань для індивідуальної роботи дослідницького характеру, націлених на проведення соціологічних досліджень найбільш гострих соціальних проблем сучасності; створення соціальних проектів щодо пошуку шляхів вирішення проблем та вдосконалення суспільного життя; активізація участі студентів у суспільно значущих заходах різного рівня, волонтерському русі, громадських організаціях, свідомій участі у виборчих процесах тощо; проведення семінарських занять у формі дискусій та мініконференцій, що дає можливість живого, безпосереднього, емоційного спілкування, дискусій, пошуку нових ідей, шляхів вирішення складних проблем суспільного життя (чого позбавлені

сьогодні молоді люди, зважаючи на залежність від віртуального світу); залучення студентів до науково-дослідницької роботи кафедр.

Варто зауважити, що сьогодні існує чимало факторів, що негативно впливають на процес соціалізації, серед яких: зниження рівня життя, посилення майнової диференціації суспільства, невиправдано високі стандарти споживання, зростання недовіри до сучасної влади, домінування матеріальних цінностей над духовними, потужний вплив ЗМІ, падіння престижу та ролі сім'ї, поширення серед молоді психічних захворювань та різних форм девіації. Така ситуація ще більше посилює роль освіти та зокрема соціально-гуманітарної підготовки в подоланні наслідків впливу цих факторів на соціум, поясненні негативних соціальних тенденцій та їх причин, сприянні формуванню стійкості та життєвого оптимізму молоді шляхом долучення їх до справжніх соціальних цінностей, культурних, етичних, природних та ін.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Підсумовуючи зазначимо, що теоретичні та емпіричні дослідження і практичний досвід роботи дає можливість підтвердити важливу роль соціально-гуманітарної підготовки у процесі соціалізації студентів. Саме опанування знаннями, уміннями та навичками з соціально-гуманітарних дисциплін сприяє процесу соціалізації, який передбачає засвоєння культурних, соціальних і правових норм та освоєння соціальних ролей відповідно до соціального статусу.

Незважаючи на те, що соціалізація людини відбувається протягом усього життя, найбільш ефективним та інтенсивним періодом її є дитинство та молодість. Це потребує досконалого вивчення психологічних особливостей молоді та врахування їх у навчально-виховному процесі. Нестабільність сучасної соціально-політичної та економічної ситуації в Україні та світі стає викликом та постійно висуває нові вимоги до молоді, що вступає в доросле життя. Це потребує додаткових зусиль для підготовки студента як активного суб'єкта соціальної взаємодії.

Отже, перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в подальшому вдосконаленні методики викладання соціально-гуманітарних дисциплін, перегляді змісту навчального матеріалу, якнайбільшої його адаптації до реалій суспільного життя в країні, пошуку нових методів роботи в освітньому процесі, залученні студентів до практичних суспільно значущих видів діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Андреева, Г. М. (2006). *Социальная психология*. Москва: Аспект Пресс (Andrieieva, G. M. (2006). *Social psychology*. Moscow: Aspect Press).
- Балюк, А. (2018). Особливості професійної соціалізації студентів магістратури соціо-гуманітарного профіля. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6, 130-142 (Baliuk, A. (2018). Features of professional socialization of

- students of the magistracy of socio-humanitarian profile. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 6, 130-142).
- Великий тлумачний словник української мови (2005). К., Ірпінь: ВТФ «Перун» (*Great Dictionary of the Ukrainian Language*. К., Irpin: ATP "Perun").
- Выготский, Л. С. (1984). *Детская психология*. Т. 4. Москва: Педагогика (Vygotskii, L. S. (1984). *Child psychology*. Vol. 4. Moscow: Pedagogy).
- Головатый, Н. Ф. (1999). *Социология молодежи*. К.: МАУП (Golovaty, N. F. (1999). *Sociology of youth*. К.: MAUP).
- Головин, Н. А. (2004). *Теоретико-методологические основы исследования политической социализации*. СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та (Golovin, N. A. (2004). *Theoretical and methodological foundations of the study of political socialization*. SPb.: Publishing house of S.-Petersburg university).
- Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/30817 (*The concept of humanitarian development of Ukraine for the period up to 2020*. Retrieved from: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/30817).
- Константиновский, Д. Л. (2006). *Социально-гуманитарное образование: ориентации, практики, ресурсы совершенствования*. М.: ЦСП (Konstantinovskiy, D. L. (2006). *Socio-humanitarian education: orientations, practices, improvement resources*. М.: TsSP).
- Красикова, Е. Н. (2009). *Кейс-метод в структуре и содержании методической компетенции лингвиста преподавателя* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Ставрополь (Krasikova, E. N. (2009). *The case method in the structure and content of the methodological competence of the teacher's linguist* (PhD thesis). Stavropol).
- Лесик, Г. (2014). Сучасний стан соціально-гуманітарної підготовки у вищій школі України в умовах інтеграційних процесів. *Вища освіта України*, 1, 69-70 (Lesik, H. (2014). The modern state of social and humanitarian training in the higher school of Ukraine in conditions of integration processes. *Higher education of Ukraine*, 1, 69-70).
- Личко, А. Е. (2011). *Подростковая психиатрия*. М.: Медицина (Lichko, A. E. (2011). *Adolescent psychiatry*. М.: Medicine).
- Митев, П. Е. (1983). *Социология лицом к лицу с проблемами молодежи*. София (Mitev, P. E. (1983). *Sociology face to face with youth problems*. Sofia).
- Москаленко, В. В. (1986). *Социализация личности (философский аспект)*. Киев: Вища школа (Moskalenko, V. V. (1986). *Socialization of personality (philosophical aspect)*. Kiev: Higher school).
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. (*National strategy for the development of education in Ukraine until the year 2021*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>).
- Примуш, М. В. (2004). *Загальна соціологія*. К.: Професіонал (Primush, M. V. (2004). *General sociology*. К.: Professional).
- Рогальська, І. П. (2009). *Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05). Луганськ (Rogalska, I. P. (2009). *Theoretical and methodological principles of socialization of the individual in preschool childhood* (DSc thesis abstract). Lugansk).
- Ross, A. M. (1953). Some considerations of the antithesis between a liberal and a technical education. *The Vocational Aspect of Education*, Vol. 5, 11, 96-105.
- Скирда, А. Є. (2013). Гуманітаризація системи вищої технічної освіти України: її ціль, задачі та принципи впровадження. *Наукові праці Вищого навчального закладу*

«Донецький національний технічний університет». Сер.: Педагогіка, психологія і соціологія, 1, 179-183. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_1_39. (Skyrda, A. E. (2013). Humanitarian system of higher technical education of Ukraine: its purpose, tasks and principles of implementation. *Cientific works of "Donetsk National Technical University" Higher education institution. Series: Pedagogy, psychology and sociology, 1, 179-183*). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_1_39.

РЕЗЮМЕ

Соболева Светлана. Роль социально-гуманитарной подготовки в процессе социализации студентов в современных условиях украинского общества.

В статье обоснована роль социально-гуманитарной подготовки в процессе социализации будущих специалистов по экономике. Дано определение понятия «социально-гуманитарная подготовка», охарактеризованы её содержание и главные составляющие элементы. Проанализированы основные подходы к трактовке понятия «социализация» и уточнено его определение. Выделены социально-психологические особенности современной молодёжи и процесса социализации студентов. Показано влияние социально-гуманитарной подготовки на процесс ювентизации как результат активной деятельности молодёжи.

Рассмотрены наиболее эффективные формы учебной работы, которые способствуют процессу социализации студентов. Сделан акцент на важности связи учебного материала с реальными социальными явлениями и процессами, происходящими в украинском обществе.

Ключевые слова: социально-гуманитарная подготовка, социализация, процесс социализации, ювентизация, социальные молодёжные проблемы, социальная роль, социальный статус, молодёжный инфантилизм, молодёжный максимализм.

SUMMARY

Sobolyeva Svitlana. The role of social and humanitarian training in the process of socialization of students in modern conditions of Ukrainian society.

The article substantiates the role of social and humanitarian training in the process of socialization of future specialists in economics.

The essence of the concept of social and humanitarian preparation, which unites social and humanitarian educational disciplines and socially directed activity of students, is determined.

The content and main components of social and humanitarian preparation are highlighted and characterized, among them: philosophical, ethical and aesthetic, sociological and political science, cultural studies, religious studies, philology (language), jurisprudence, ecological, psychological and pedagogical, and security science.

The basic approaches to the interpretation of the term "socialization" are analyzed and definition is specified. Socialization is seen as the process of the individual's entry into society, his integration into a particular social community. There are four levels of socialization: objective (socio-economic); functional (human execution of social roles); normative (readiness of a person to achieve his own goals by reconciling them with the goals of the community); interpersonal, reflecting the attitude of society towards the individual and his activities.

According to the results of empirical research, socio-psychological peculiarities of modern youth and student socialization process are highlighted.

They state predominant ignorance and indifference to social processes in the country and in the world, inability to analyze them. The most effective forms of educational work that promote the process of socialization of students are reviewed. The emphasis is placed on the

connection of educational material with real social phenomena and processes taking place in Ukrainian society.

It is confirmed that acquisition of knowledge, skills and experience in social and humanitarian disciplines contributes to the process of socialization, which involves assimilation of cultural, social and legal norms and mastering of social roles in accordance with social status.

The prospects of further scientific research, which consist in further improvement of teaching methods of social and humanitarian disciplines, revision of the content of the educational material, its maximum adaptation to the realities of social life in the country, the search for new methods of work in the educational process, involvement of students in practical socially significant activities, are determined.

Key words: *social and humanitarian training, socialization, socialization process, juvenization, social youth problems, social role, social status, youth infantilism, youth maximalism.*

УДК 378.147:81'243:303.446.2

Тетяна Фоменко

Сумський національний аграрний університет

ORCID ID 0000-0002-3048-7097

DOI 10.24139/2312-5993/2019.01/094-104

МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНИХ ВИШАХ

У статті розглянуто основні шляхи реалізації міжкультурного аспекту в процесі вивчення іноземної мови. З'ясовано, що для повноцінного міжкультурного спілкування майбутній фахівець аграрної галузі, окрім володіння іноземною мовою, має знати культуру іншомовної країни. У результаті дослідження окреслено елементи іншомовної культури, необхідні для майбутньої професійної діяльності аграрія. Виокремлено міжкультурні вміння та навички, які формуються у студентів під час культурологічно спрямованого навчання іноземної мови. Визначено також ефективні методи й засоби навчання, що сприяють пізнанню іншомовної культури, формуванню міжкультурних умінь і навичок студентів аграрного вишу.

Ключові слова: *міжкультурне спілкування, іншомовна культура, діалог культур, іноземна мова, майбутні аграрії, аграрний виш, мовленнєвий етикет, норми мовленнєвої поведінки.*

Постановка проблеми. Зміни в міжнародному співробітництві України передбачають становлення якісно нової парадигми вищої аграрної освіти. Характер оновленої вищої аграрної освіти має спрямованість на посилення зв'язків зі світом праці, розвиток міжкультурних відносин. Для майбутніх фахівців аграрної галузі з'являються нові можливості та перспективи співпраці із закордонними партнерами, що передбачає розширення меж проникнення в іншомовну культуру, розвиток діалогу культур. Спостерігаються зміни в контексті вивчення іноземних мов. Навчання студентів іноземної мови в період налагодження міжкультурних і